

Προφίλ εισερχόμενου τουρισμού για διακοπές στην Ελλάδα, 2015-2016

INTELLIGENCE

Φεβρουάριος 2018

Δρ. Άρης Ίκκος, ISHC

Επιστημονικός Διευθυντής

Σεραφείμ Κουτσός

Αναλυτής

Ινστιτούτο ΣΕΤΕ

Λεωφ. Αμαλίας 34 - 105 58 Αθήνα

***www.insete.gr* - info@insete.gr**

© INΣΕΤΕ – Επιτρέπεται η αναδημοσίευση με την προϋπόθεση της αναφοράς στην Πηγή

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο τουρισμός αποτελεί μια δραστηριότητα εξόχως ανταγωνιστική στο διεθνές οικονομικό περιβάλλον. Συνεπώς, η ανάπτυξη του τουρισμού προϋποθέτει την δημιουργία ενός τουριστικού προϊόντος που να ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις της διεθνούς πελατείας. Οι απαιτήσεις αυτές διαρκώς εξελίσσονται, ενώ ταυτόχρονα οι τεχνολογικές εξελίξεις διαμορφώνουν ένα ευμετάβλητο περιβάλλον στο οποίο οι τουριστικές επιχειρήσεις καλούνται διαρκώς να προσαρμόζονται και να αναπτύσσονται. Ο τουρισμός αποτελεί τα τελευταία χρόνια για την Ελληνική οικονομία το ανάχωμα στην ύφεση και τον βασικό πυλώνα για την ανάσχεση της ανεργίας. Επίσης, ο κλάδος του τουρισμού είναι ένας από τους λίγους τομείς που παρουσιάζουν επενδυτικό ενδιαφέρον και λόγω της σημασίας του μπορεί να αποτελέσει βασικό μοχλό για την επάνοδο της χώρας στην ανάπτυξη.

Η υγιής επιχειρηματικότητα που αποτελεί τη στερεότερη βάση για τη διασφάλιση και την ανάπτυξη θέσεων εργασίας, προϋποθέτει τη σαφή κατανόηση του ελληνικού τουρισμού καθώς και του διεθνούς τουριστικού περιβάλλοντος και ιδιαίτερα των χωρών από τις οποίες η Ελλάδα αντλεί πελατεία. Επίσης, σύμφωνα με το [Στρατηγικό σχέδιο για τον Τουρισμό του ΣΕΤΕ](#), έχουν εντοπισθεί συγκεκριμένες αγορές στις οποίες θα αναπτυχθεί ο ελληνικός τουρισμός. Η υλοποίηση του σχεδιασμού αυτού απαιτεί την σαφή απεικόνιση των χαρακτηριστικών του ελληνικού τουρισμού σήμερα, των αγορών στις οποίες στοχεύει και του προφίλ των τουριστών από τις αγορές αυτές είτε αυτές είναι προϊόντικές, είτε προσδιορίζονται γεωγραφικά, είτε με άλλο τρόπο (π.χ. ηλικία).

Σκοπός της παρούσας μελέτης είναι η καταγραφή και η παρουσίαση αναλυτικών στοιχείων για το ταξιδιωτικό προφίλ του εισερχόμενου τουρισμού για διακοπές στην Ελλάδα τα έτη 2015 – 2016. Τα στοιχεία παρουσιάζονται για:

- **το σύνολο του εισερχόμενου τουρισμού στην Ελλάδα ('Κόσμος'),**

- **το σύνολο της Ευρώπης, με αναλυτική παρουσίαση για τις 9 κύριες αγορές βάσει διανυκτερεύσεων¹, καθώς και για τις Λοιπές Ευρωπαϊκές χώρες (‘Λοιπές Ευρώπης’) συνολικά,**
- **το σύνολο των Μη Ευρωπαϊκών χωρών, με περαιτέρω ανάλυση σε ΗΠΑ και Λοιπές μη Ευρωπαϊκές χώρες.**

Απώτερος στόχος της μελέτης είναι η ενημέρωση των επαγγελματιών και άλλων εμπλεκόμενων φορέων του τουρισμού ώστε οι μεν πρώτοι να είναι σε θέση να εκμεταλλευτούν καλύτερα τις παρουσιαζόμενες ευκαιρίες και να αντιμετωπίσουν τις δυσκολίες, και οι δεύτεροι να διαμορφώσουν πολιτικές για τον τουρισμό που να ανταποκρίνονται με τον βέλτιστο τρόπο στις επιδιώξεις για την ανάπτυξή του.

Η μελέτη βασίζεται σε στοιχεία της [IPKInternational](#), εταιρίας με εξειδίκευση στην έρευνα της ταξιδιωτικής συμπεριφοράς των τουριστών. Η IPK International είναι ο μοναδικός οργανισμός παγκοσμίως που ειδικεύεται στην εκπόνηση τέτοιων ερευνών με ενιαίο ερωτηματολόγιο σε 60 χώρες σε όλον τον κόσμο, καλύπτοντας –πρακτικά- το σύνολο των χωρών από τις οποίες προέρχεται ο διεθνής τουρισμός. Εδώ θα πρέπει να αναφέρουμε ότι στις 60 χώρες δεν περιλαμβάνονται η Κύπρος, η Αλβανία και η Π.Γ.Δ.Μ που ποτελούν σημαντικές αγορές για την Ελλάδα. Τα ερωτηματολόγια αυτά συμπληρώνονται από 500.000 ερωτώμενους, δημιουργώντας έτσι μια μοναδική βάση δεδομένων για άντληση στοιχείων τουριστικής αγοράς. Λόγω της ενιαίας προσέγγισης της έρευνας σε όλες τις χώρες και όλους τους τύπους ταξιδιωτών με την χρήση ενιαίου ερωτηματολογίου, είναι

¹ Γερμανία, Ην. Βασίλειο, Γαλλία, Ιταλία, Ρωσία, Πολωνία, Ολλανδία, Βέλγιο, Ελβετία

εφικτή η άμεση σύγκριση στοιχείων μεταξύ χωρών προέλευσης των ταξιδιωτών, μεταξύ προορισμών και προϊόντων αλλά και η ενοποίηση τους σε ευρύτερες ομάδες.

Για την καλύτερη κατανόηση των αποτελεσμάτων που παρουσιάζονται επισημαίνουμε τα ακόλουθα:

- Τα στοιχεία αφορούν σε διεθνή ταξίδια για τα έτη 2015 - 2016.
- Η έρευνα της IPK αποτυπώνει την συμπεριφορά των κατοίκων μιας χώρας (π.χ. κατοίκων της Γερμανίας) και όχι των υπηκόων της (π.χ. Γερμανοί).
- Στα στοιχεία της έρευνας της IPK περιλαμβάνονται μόνο όσοι κάνουν τουλάχιστον 1 διανυκτέρευση. Τα στοιχεία δαπανών που παρουσιάζονται αφορούν στην συνολική Δαπάνη του τουρίστα, τόσο στη χώρα προέλευσης όσο και στη χώρα προορισμού.
- Στην έρευνα της IPK, η κατάταξη ανάλογα με το οικογενειακό εισόδημα είναι σχετική, δηλαδή ανάλογα με το βιοτικό επίπεδο της κάθε χώρας και βασίζεται στην Έρευνα Οικογενειακών Προϋπολογισμών (Household Survey) κάθε χώρας.
- Λόγω της δειγματοληπτικής μεθοδολογίας που ακολουθεί, η IPK θεωρεί αξιόπιστα μόνο τα στοιχεία που αναγόμενα στο σύνολο του πληθυσμού υπερβαίνουν τα 50.000 ταξίδια. Το στοιχείο αυτό αφενός περιορίζει την δυνατότητα ανάλυσης σε επιμέρους αγορές και αφετέρου έχει ληφθεί υπόψη στον σχολιασμό των πινάκων και διαγραμμάτων που παρατίθενται κατωτέρω.

1.1 Κόσμος – Ευρώπη – Μη Ευρωπαϊκές Χώρες

Ταξιδιωτικό προφίλ εισερχόμενου τουρισμού στην Ελλάδα τα έτη 2015 - 2016						
	Σύνολο Κόσμου		Σύνολο Ευρώπης		Μη Ευρωπαϊκές Χώρες	
	2015	2016	2015	2016	2015	2016
Επισκέπτες (σε χιλ.)	19.711	20.992	17.618	19.035	2.093	1.957
Σκοπός ταξιδιού	88% διακοπές	89% διακοπές	89% διακοπές	90% διακοπές	78% διακοπές	78% διακοπές
Τύπος διακοπών	64% Ήλιος & Θάλασσα	70% Ήλιος & Θάλασσα	68% Ήλιος & Θάλασσα	75% Ήλιος & Θάλασσα	34% Περιηγητικός τουρισμός	38% Περιηγητικός τουρισμός
Συνταξιδιώτες	59% τον/την σύντροφο	68% τον/την σύντροφο	57% τον/την σύντροφο	68% τον/την σύντροφο	74% τον/την σύντροφο	63% τον/την σύντροφο
Φύλο επισκεπτών	περισσότερες γυναίκες	περισσότερες γυναίκες	περισσότερες γυναίκες	περισσότερες γυναίκες	περισσότερες γυναίκες	περισσότεροι άνδρες
Ηλικιακή διάρθρωση	22% 35-44 ετών και 21% 45-54 ετών	23% 45-54 ετών και 22% 35-44 ετών	22% 35-44 ετών και 22% 45-54 ετών	22% 35-44 και 22% 45-54 ετών	33% 25-34 ετών και 28% 35-44 ετών	26% 45-54 ετών και 22% 35-44 & 55-64 ετών
Οικογενειακό εισόδημα	57% ανώτερο	58% ανώτερο	57% ανώτερο	57% ανώτερο	57% ανώτερο	67% ανώτερο
Επίπεδο εκπαίδευσης	62% ανώτερο	62% ανώτερο	60% ανώτερο	61% ανώτερο	81% ανώτερο	78% ανώτερο
Τύπος καταλύματος	29% σε 4* ξενοδοχείο	30% σε 4* ξενοδοχείο	30% σε 4* ξενοδοχείο	30% σε 4* ξενοδοχείο	21% σε πλοίο/σκάφος/ κρουαζιέρα/yacht	26% σε 4* ξενοδοχείο
Πηγές ενημέρωσης	Internet και ταξιδιωτικό πρακτορείο					
Πηγές ενημέρωσης μέσω Internet	Ιστοσελίδα καταλύματος και προορισμού	Ιστοσελίδα καταλύματος και προορισμού	Ιστοσελίδα καταλύματος και προορισμού	Ιστοσελίδα καταλύματος και προορισμού	Ιστοσελίδα προορισμού και Λοιπά	Ιστοσελίδα προορισμού και καταλύματος
Μέσο κράτησης	Internet και ταξιδιωτικό πρακτορείο					
Κανάλια κράτησης μέσω Internet	προσωπικός υπολογιστής/Notebook/ Tablet					
Κράτηση διαμονής μέσω πλατφόρμας διαμοιρασμού	2%	3%	2%	3%	Μ.Δ.	Μ.Δ.

Πηγή: IPK INTERNATIONAL - Επεξεργασία SETE Intelligence

Κόσμος

Οι τουρίστες που επισκέφθηκαν την Ελλάδα το 2015 ανήλθαν σε 19,7 εκ. ενώ το 2016 παρουσίασαν αύξηση της τάξης του +6,5% σε σχεδόν 21,0 εκ. Η πλειοψηφία των τουριστών ήταν γυναίκες (54,2% το 2015 και 51,6% το 2016) που επισκέφθηκαν την Ελλάδα με τον/την σύντροφό τους (59,0% το 2015 και 67,9% το 2016) για διακοπές (88,1% το 2015 και 88,8% το 2016) Ήλιος & Θάλασσα (63,8% το 2015 και 70,4% το 2016). Οι τουρίστες είχαν ανώτερο εισοδηματικό (56,9% το 2015 και 57,8% το 2016) και μορφωτικό επίπεδο (62,3% το 2015 και 62,1% το 2016) ενώ η ηλικία τους εντοπίζεται κυρίως στις ηλικίες 35-64 ετών (61,0% το 2015 και 63,7% το 2016). Η πλειονότητα των τουριστών κατέλυσαν σε ξενοδοχεία όλων των κατηγοριών (68,1% το 2015 και 67,0% το 2016) με επικρατούσα κατηγορία τα 4* (29,1% το 2015 και 29,8% το 2016).

Οι τουρίστες που επισκέφθηκαν την Ελλάδα είχαν προχωρήσει σε προκράτηση (90,9% το 2015 και 92,6% το 2016) των διακοπών τους με τις δημοφιλέστερες πηγές ενημέρωσης και κανάλια κράτησης να είναι το Internet και το ταξιδιωτικό πρακτορείο. Το μεγαλύτερο ενδιαφέρον για ενημέρωση μέσω Internet εμφάνισαν οι ιστοσελίδες καταλύματος (37,3% το 2015 και 47,8% το 2016) και προορισμού (33,4% το 2015 και 42,1% το 2016) ενώ η κράτηση έγινε στην πλειοψηφία των περιπτώσεων μέσω προσωπικού υπολογιστή (67,0% το 2015 και 96,3% το 2016). Τέλος, το ποσοστό των τουριστών που έκανε κράτηση μέσω πλατφόρμας διαμοιρασμού ήταν πολύ μικρό (2,0% το 2015 και 3,0% το 2016).

Ευρώπη²

Οι Ευρωπαίοι τουρίστες που επισκέφθηκαν την Ελλάδα το 2015 ανήλθαν σε 17,6 εκ. ενώ το 2016 παρουσίασαν αύξηση της τάξης του +8,0% σε σχεδόν 19,0 εκ. Η πλειοψηφία των τουριστών ήταν γυναίκες (53,5% το 2015 και 51,8% το 2016) που επισκέφθηκαν την Ελλάδα με τον/την σύντροφό τους (57,4% το 2015 και 68,4% το 2016) για διακοπές (89,4% το 2015 και 90,0% το 2016) Ήλιος & Θάλασσα (68,3% το 2015 και 74,9% το 2016). Οι Ευρωπαίοι τουρίστες είχαν ανώτερο εισοδηματικό (56,8% το 2015 και 57,1% το 2016) και μορφωτικό επίπεδο (60,4% το 2015 και 60,8% το 2016), ενώ η ηλικία τους εντοπίζεται κυρίως στις ηλικίες 35-64 ετών (61,9% το 2015 και 63,3% το 2016). Η πλειονότητα των τουριστών κατέλυσαν σε ξενοδοχεία όλων των κατηγοριών (69,7% το 2015 και 67,1% το 2016) με επικρατούσα κατηγορία τα 4* (30,3% το 2015 και 30,2% το 2016).

Οι τουρίστες που επισκέφθηκαν την Ελλάδα είχαν προχωρήσει σε προκράτηση (90,3% το 2015 και 92,1% το 2016) των διακοπών τους με τις δημοφιλέστερες πηγές ενημέρωσης και κανάλια κράτησης να είναι το Internet και το ταξιδιωτικό πρακτορείο. Το μεγαλύτερο ενδιαφέρον για ενημέρωση μέσω Internet εμφάνισαν οι ιστοσελίδες καταλύματος (37,7% το 2015 και 48,5% το 2016) και προορισμού (33,0% το 2015 και 41,3% το 2016) ενώ η κράτηση έγινε στην πλειοψηφία των περιπτώσεων μέσω προσωπικού υπολογιστή (65,5% το 2015 και 96,0% το 2016). Τέλος, το ποσοστό των τουριστών που έκανε κράτηση μέσω πλατφόρμας διαμοιρασμού ήταν πολύ μικρό (2,0% το 2015 και 3,0% το 2016).

² Όπως αναφέρθηκε και στην εισαγωγή, 3 από τις κύριες αγορές (Κύπρος, Αλβανία, Π.Γ.Δ.Μ.) της Ελλάδας δεν συμπεριλαμβάνονται στην έρευνα της ταξιδιωτικής συμπεριφοράς της IPK International.

Μη Ευρωπαίοι

Οι Μη Ευρωπαίοι τουρίστες που επισκέφθηκαν την Ελλάδα το 2015 ανήλθαν σε 2,1 εκ. ενώ το 2016 παρουσίασαν μείωση της τάξης του -6,5% σε 2,0 εκ. Η πλειοψηφία των τουριστών ήταν γυναίκες για το 2015 (60,5%) και άνδρες για το 2016 (50,5%) που επισκέφθηκαν την Ελλάδα με τον/την σύντροφό τους (74,5% το 2015 και 63,0% το 2016) για διακοπές (77,7% το 2015 και 77,9% το 2016) Περιηγητικού τουρισμού (33,9% το 2015 και 38,1% το 2016). Οι Μη Ευρωπαίοι τουρίστες είχαν ανώτερο εισοδηματικό (57,4% το 2015 και 66,5% το 2016) και μορφωτικό επίπεδο (80,5% το 2015 και 77,6% το 2016) ενώ η ηλικία τους εντοπίζεται κυρίως στις ηλικίες 25-44 ετών για το 2015 (60,9%) και 35-64 ετών για το 2016 (69,0%). Η πλειονότητα των Μη Ευρωπαίων κατέλυσε για το 2015 σε πλοίο/σκάφος/κρουαζιέρα/yacht (21,4%) ενώ το 2016 σε 4* ξενοδοχεία (26,1%).

Οι τουρίστες που επισκέφθηκαν την Ελλάδα είχαν προχωρήσει σε προκράτηση (97,0% το 2015 και 98,2% το 2016) των διακοπών τους με τις δημοφιλέστερες πηγές ενημέρωσης και κανάλια κράτησης να ήταν το Internet και το ταξιδιωτικό πρακτορείο. Το μεγαλύτερο ενδιαφέρον για ενημέρωση μέσω Internet εμφάνισαν για το 2015 οι ιστοσελίδες προορισμού (37,7%) και τα Λοιπά (36,3%) ενώ για το 2016 οι ιστοσελίδες προορισμού (49,9%) και καταλύματος (40,1%) ενώ η κράτηση έγινε στην πλειοψηφία των περιπτώσεων μέσω προσωπικού υπολογιστή (81,2% το 2015 και 99,1% το 2016). Τέλος, το ποσοστό των Μη Ευρωπαίων που επέλεξε να κάνει κράτηση μέσω πλατφόρμας διαμοιρασμού δεν είναι διαθέσιμο.

Σύγκριση Ευρωπαίοι – Μη Ευρωπαίοι

Οι Ευρωπαίοι και Μη Ευρωπαίοι τουρίστες που επισκέφθηκαν την Ελλάδα εμφάνισαν διαφοροποιήσεις στα επιμέρους ποιοτικά χαρακτηριστικά τους αλλά και μεταξύ των ετών:

- Ενώ για το 2015 η πλειοψηφία των Ευρωπαίων και Μη Ευρωπαίων τουριστών ήταν γυναίκες (53,5% και 60,5% αντίστοιχα) για το 2016 η εικόνα αλλάζει με την πλειοψηφία των Ευρωπαίων να εξακακολουθούν να είναι γυναίκες (αν και μειούμενο 51,8%) ενώ για τους Μη Ευρωπαίους άνδρες (50,5%).
- Οι Μη Ευρωπαίοι που επισκέφθηκαν την Ελλάδα το 2015 ήταν νεότερης ηλικίας σε σύγκριση με τους Ευρωπαίους (15-34 ετών, 41,7% έναντι 25,3%) ενώ το 2016 δεν παρατηρούνται σημαντικές διαφοροποιήσεις.
- Το επίπεδο εκπαίδευσης των Μη Ευρωπαίων ήταν υψηλότερο και για τα δύο έτη σε σύγκριση με τους Ευρωπαίους (80,5%/77,6% έναντι 60,4%/60,8%). Αναφορικά με το οικογενειακό εισόδημα το 2015 δεν παρατηρήθηκαν διαφοροποιήσεις μεταξύ Ευρωπαίων και Μη Ευρωπαίων σε αντίθεση με το 2016 όπου οι Μη Ευρωπαίοι εμφάνισαν υψηλότερο Ανώτερο οικογενειακό εισόδημα σε σύγκριση με τους Ευρωπαίους (66,5% έναντι 57,2%).
- Η πλειοψηφία των Ευρωπαίων και Μη Ευρωπαίων και για τα δύο έτη, επισκέφθηκαν την Ελλάδα για την πραγματοποίηση των διακοπών τους (89,4%/90,0% και 77,7%/77,8% αντίστοιχα). Παρ' όλα αυτά το ποσοστό των Μη Ευρωπαίων που επέλεξαν την Ελλάδα για τις διακοπές τους ήταν αισθητά μικρότερο.
- Οι Μη Ευρωπαίοι για το 2015 προτίμησαν για τις διακοπές τους στην Ελλάδα τον Περιηγητικό τουρισμό (33,9%) και το City Break (20,5%) ενώ για το 2016 τον Περιηγητικό τουρισμό (38,1%) και τις διακοπές Ήλιος & Θάλασσα (20,0%) σε αντίθεση με τους Ευρωπαίους που προτίμησαν τις διακοπές Ήλιος & Θάλασσα (68,3%/74,9% αντίστοιχα) και τον Περιηγητικό τουρισμό (14,1%/8,9% αντίστοιχα).

- Αξιοσημείωτη, ήταν η χαμηλή σημασία που είχαν οι διακοπές Ήλιος & Θάλασσα και για τα δύο έτη για τους Μη Ευρωπαίους που επισκέφθηκαν την Ελλάδα (20,4% και 20,0% αντίστοιχα έναντι 68,3% και 74,9% για τους Ευρωπαίους).
- Οι Μη Ευρωπαίοι κατέλυσαν σε μικρότερο ποσοστό από τους Ευρωπαίους σε ξενοδοχεία και για τα δύο έτη (52,2%/65,2% έναντι 69,7%/67,1% αντίστοιχα). Στις επιμέρους κατηγορίες οι Ευρωπαίοι φαίνεται ότι προτίμησαν σε υψηλότερο βαθμό τα 4* (30,3% και 30,2%) και τα 3* ξενοδοχεία (24,2% και 22,0%) ενώ οι Μη Ευρωπαίοι το σκάφος/πλοίο/κρουαζιέρα/yacht (21,4% και 17,7%), τα 5* ξενοδοχεία (18,4%) για το 2015 και τα 4* (26,1%) για το 2016.
- Οι Μη Ευρωπαίοι για το 2015 επέλεξαν σε υψηλότερο βαθμό το ταξίδι στην Ελλάδα με τον/την σύντροφό τους (74,5% έναντι 57,4%) ενώ η εικόνα αντιστρέφεται το 2016 (Ευρωπαίοι 68,4%, Μη Ευρωπαίοι 63,0%).
- Οι Μη Ευρωπαίοι για το 2015 επέλεξαν σε υψηλότερο βαθμό το κατάλυμα τους μέσω πλατφόρμων διαμοιρασμού (17,6% έναντι 8,0%) ενώ το 2016 η εικόνα αντιστρέφεται (Ευρωπαίοι 10,7%, Μη Ευρωπαίοι 4,2%).
- Αναφορικά με το Μέσο ενημέρωσης, μεγάλη ήταν η σημασία του ταξιδιωτικού πρακτορείου και για τα δύο έτη για τους Μη Ευρωπαίους τουρίστες (51,7%/42,1% έναντι 40,8%/38,0%). Στα κανάλια κράτησης δεν παρατηρούνται σημαντικές διαφοροποιήσεις μεταξύ Ευρωπαίων και Μη Ευρωπαίων.
- Τέλος, θα πρέπει να αναφέρουμε ότι οι Μη Ευρωπαίοι έλαβαν ενημέρωση από περισσότερες πηγές για την επιλογή του προορισμού τους σε σύγκριση με τους Ευρωπαίους.

1.2 Προφίλ Ευρωπαίων τουριστών

Ταξιδιωτικό προφίλ Ευρωπαίων τουριστών που επισκέπτονται την Ελλάδα τα έτη 2015

	Σύνολο Ευρώπης	Γερμανία	Ην. Βασίλειο	Γαλλία	Ιταλία	Ρωσία	Πολωνία	Ολλανδία	Βέλγιο	Ελβετία	Λοιπές Ευρώπης
Επισκέπτες (σε χιλ.)	17.618	2.526	2.326	1.623	1.198	729	717	680	479	386	6.954
Σκοπός ταξιδιού	89% διακοπές	91% διακοπές	94% διακοπές	98% διακοπές	92% διακοπές	86% διακοπές	87% διακοπές	93% διακοπές	97% διακοπές	96% διακοπές	84% διακοπές
Τύπος διακοπών	68% Ήλιος & Θάλασσα	76% Ήλιος & Θάλασσα	69% Ήλιος & Θάλασσα	72% Ήλιος & Θάλασσα	55% Ήλιος & Θάλασσα	73% Ήλιος & Θάλασσα	80% Ήλιος & Θάλασσα	83% Ήλιος & Θάλασσα	80% Ήλιος & Θάλασσα	85% Ήλιος & Θάλασσα	61% Ήλιος & Θάλασσα
Συνταξιδιώτες	57% τον/την σύντροφο	58% τον/την σύντροφο	69% τον/την σύντροφο	68% τον/την σύντροφο	60% τον/την σύντροφο	58% τον/την σύντροφο	54% τον/την σύντροφο	65% τον/την σύντροφο	73% τον/την σύντροφο	45% τον/την σύντροφο	49% τον/την σύντροφο
Φύλο επισκεπτών	περισσότερες γυναίκες	περισσότεροι άνδρες	περισσότερες γυναίκες	περισσότερες γυναίκες	περισσότερες γυναίκες	περισσότερες γυναίκες	περισσότεροι άνδρες	περισσότερες γυναίκες	περισσότερες γυναίκες	περισσότερες γυναίκες	περισσότερες γυναίκες
Ηλικιακή διάρθρωση	22% 35-44 ετών και 22% 45-54 ετών	24% 45-54 ετών και 17% 55-64 ετών	22% 55-64 ετών και 21% 45-54 ετών	25% 45-54 ετών και 23% 35-44 ετών	30% 25-34 ετών και 27% 45-54 ετών	25% 35-44 ετών και 20% 45-54 ετών	45% 35-44 ετών και 18% 25-34 ετών	27% 55-64 ετών και 25% 45-54 ετών	41% 45-54 ετών και 17% 55-64 ετών	28% 55-64 ετών και 24% 25-34 ετών	25% 35-44 ετών και 21% 25-34 ετών
Οικογενειακό εισόδημα	57% ανώτερο	53% ανώτερο	45% ανώτερο	54% ανώτερο	46% ανώτερο	66% ανώτερο	65% ανώτερο	56% ανώτερο	57% ανώτερο	65% ανώτερο	64% ανώτερο
Επίπεδο εκπαίδευσης	60% ανώτερο	66% ανώτερο	56% ανώτερο	45% ανώτερο	53% ανώτερο	77% ανώτερο	72% ανώτερο	60% ανώτερο	60% ανώτερο	78% ανώτερο	61% ανώτερο
Τύπος καταλύματος	30% σε 4* ξενοδοχείο	40% σε 4* ξενοδοχείο	28% σε 4* ξενοδοχείο	35% σε 4* ξενοδοχείο	31% σε 3* ξενοδοχείο	28% σε 4* ξενοδοχείο	29% σε 3* ξενοδοχείο	29% σε 3* ξενοδοχείο	34% σε 4* ξενοδοχείο	33% σε 4* ξενοδοχείο	28% σε 4* ξενοδοχείο
Πηγή ενημέρωσης	Internet και ταξιδιωτικό πρακτορείο										
Πηγή ενημέρωσης μέσω Internet	Ιστοσελίδα καταλύματος και προορισμού	Ιστοσελίδα καταλύματος και προορισμού	Ιστοσελίδα καταλύματος και tour operator	Ιστοσελίδα tour operator και καταλύματος	Ιστοσελίδα κρατήσεων και προορισμού	Ιστοσελίδα καταλύματος και αξιολόγησης	Ιστοσελίδα καταλύματος και προορισμού	Ιστοσελίδα tour operator και αξιολόγησης	Ιστοσελίδα προορισμού και tour operator	Ιστοσελίδα καταλύματος και προορισμού	Ιστοσελίδα καταλύματος και προορισμού
Μέσο κράτησης	Internet και ταξιδιωτικό πρακτορείο										
Κανάλια κράτησης μέσω Internet	από προσωπικό υπολογιστής/Notebook/ Tablet										
Κράτηση διαμονής μέσω πλατφόρμας διαμορισμού	2%	2%	2%	2%	3%	2%	4%	1%	2%	1%	-

Πηγή: IPK INTERNATIONAL - Επεξεργασία SETE Intelligence

Ταξιδιωτικό προφίλ Ευρωπαίων τουριστών που επισκέπτονται την Ελλάδα τα έτη 2016

	Σύνολο Ευρώπης	Γερμανία	Ην. Βασίλειο	Γαλλία	Ιταλία	Ρωσία	Πολωνία	Ολλανδία	Βέλγιο	Ελβετία	Λοιπές Ευρώπης
Επισκέπτες (σε χιλ.)	19.035	2.755	2.804	1.435	1.230	846	763	721	474	406	7.601
Σκοπός ταξιδιού	90% διακοπές	91% διακοπές	93% διακοπές	93% διακοπές	94% διακοπές	89% διακοπές	89% διακοπές	94% διακοπές	94% διακοπές	93% διακοπές	86% διακοπές
Τύπος διακοπών	75% Ήλιος & Θάλασσα	80% Ήλιος & Θάλασσα	76% Ήλιος & Θάλασσα	74% Ήλιος & Θάλασσα	58% Ήλιος & Θάλασσα	76% Ήλιος & Θάλασσα	81% Ήλιος & Θάλασσα	88% Ήλιος & Θάλασσα	76% Ήλιος & Θάλασσα	84% Ήλιος & Θάλασσα	73% Ήλιος & Θάλασσα
Συνταξιδιώτες	68% τον/την σύντροφο	70% τον/την σύντροφο	68% τον/την σύντροφο	73% τον/την σύντροφο	69% τον/την σύντροφο	70% τον/την σύντροφο	61% τον/την σύντροφο	61% τον/την σύντροφο	65% τον/την σύντροφο	51% τον/την σύντροφο	69% τον/την σύντροφο
Φύλο επισκεπτών	περισσότερες γυναίκες	περισσότεροι άνδρες	περισσότερες γυναίκες	περισσότερες γυναίκες	περισσότερες γυναίκες	περισσότερες γυναίκες	περισσότεροι άνδρες	περισσότερες γυναίκες	ισοκατανομή	περισσότερες γυναίκες	ισοκατανομή
Ηλικιακή διάρθρωση	22% 35-44 ετών και 22% 45-54 ετών	27% 45-54 ετών και 20% 55-64 ετών	23% 55-64 ετών και 22% 45-54 ετών	25% 45-54 ετών και 23% 55-64 ετών	34% 25-34 ετών και 23% 45-54 ετών	27% 25-34 & 35-44 ετών	40% 35-44 ετών και 26% 25-34 ετών	28% 55-64 ετών και 23% 45-54 ετών	32% 45-54 ετών και 18% 35-44 ετών	22% 35-44 ετών και 19% 45-54 ετών	27% 35-44 ετών και 23% 25-34 ετών
Οικογενειακό εισόδημα	57% ανώτερο	62% ανώτερο	49% ανώτερο	58% ανώτερο	52% ανώτερο	67% ανώτερο	66% ανώτερο	59% ανώτερο	55% ανώτερο	65% ανώτερο	56% ανώτερο
Επίπεδο εκπαίδευσης	61% ανώτερο	63% ανώτερο	55% ανώτερο	55% ανώτερο	51% ανώτερο	73% ανώτερο	72% ανώτερο	55% ανώτερο	61% ανώτερο	71% ανώτερο	62% ανώτερο
Τύπος καταλύματος	30% σε 4* ξενοδοχείο	42% σε 4* ξενοδοχείο	28% σε 4* ξενοδοχείο	32% σε 4* ξενοδοχείο	29% σε 3* ξενοδοχείο	31% σε 4* ξενοδοχείο	31% σε 3* ξενοδοχείο	28% σε 4* ξενοδοχείο	34% σε 4* ξενοδοχείο	33% σε 4* ξενοδοχείο	26% σε 4* ξενοδοχείο
Πηγή ενημέρωσης	Internet και ταξιδιωτικό πρακτορείο										
Πηγή ενημέρωσης μέσω Internet	Ιστοσελίδα καταλύματος και προορισμού	Ιστοσελίδα καταλύματος και tour operator	Ιστοσελίδα καταλύματος και αξιολόγησης	Ιστοσελίδα tour operator και καταλύματος	Ιστοσελίδα προορισμού και καταλύματος	Ιστοσελίδα tour operator και προορισμού	Ιστοσελίδα καταλύματος και προορισμού	Ιστοσελίδα tour operator και καταλύματος	Ιστοσελίδα καταλύματος και tour operator	Ιστοσελίδα καταλύματος και προορισμού	Ιστοσελίδα καταλύματος και προορισμού
Μέσο κράτησης	Internet και ταξιδιωτικό πρακτορείο										
Κανάλια κράτησης μέσω Internet	από προσωπικό υπολογιστής/Notebook/Tablet										
Κράτηση διαμονής μέσω πλατφόρμας διαμοιρασμού	3%	2%	3%	2%	6%	2%	4%	2%	1%	1%	-

Πηγή: IPK INTERNATIONAL - Επεξεργασία SETE Intelligence

Η πλειοψηφία των Ευρωπαίων τουριστών από τις εξεταζόμενες αγορές για τα έτη 2015 και 2016 ήταν γυναίκες (με εξαίρεση τις αγορές της Γερμανίας και της Πολωνίας) που επισκέφθηκαν την Ελλάδα με τον σύντροφό τους (2015: 45%-73% και το 2016: 51%-73%) για διακοπές (2015: 84%-97% και το 2016: 86%-93%) Ήλιος & Θάλασσα (2015: 55%-85% και το 2016: 55%-88%). Οι Ευρωπαίοι τουρίστες από τις εξεταζόμενες αγορές και για τα δύο έτη είχαν ανώτερο εισοδηματικό (2015: 45%-66% και το 2016: 49%-67%) και μορφωτικό επίπεδο (2015: 45%-78% και το 2016: 51%-73%). Η πλειονότητα των Ευρωπαίων και για τα δύο έτη κατέλυσαν σε 4* ξενοδοχεία, 2015: 28%-40% και 2016: 26%-42%, με εξαίρεση τους τουρίστες από την Ιταλία, την Πολωνία και την Ολλανδία (μόνο το 2015) που προτίμησαν σε υψηλότερο ποσοστό τα 3* από τα 4* ξενοδοχεία.

Οι Ευρωπαίοι τουρίστες που επισκέφθηκαν την Ελλάδα είχαν προχωρήσει σε προκράτηση (2015: 80%-100% και το 2016: 87%-99%) των διακοπών τους με τις δημοφιλέστερες πηγές ενημέρωσης και κανάλια κράτησης και για τα δύο έτη να ήταν το Internet και το ταξιδιωτικό πρακτορείο ενώ η κράτηση τους έγινε στην πλειοψηφία των περιπτώσεων μέσω προσωπικού υπολογιστή (2015: 53%-72% και το 2016: 91%-100%). Τέλος, το ποσοστό των Ευρωπαίων τουριστών που επέλεξε να κάνει κράτηση μέσω πλατφόρμας διαμοιρασμού ήταν χαμηλό, 2015: 1%-4% και το 2016: 1%-6%.

1.3 Προφίλ Μη Ευρωπαίων τουριστών

Ταξιδιωτικό προφίλ Μη Ευρωπαίων στην Ελλάδα τα έτη 2015 - 2016						
	Μη Ευρωπαϊκές Χώρες		ΗΠΑ		Λοιπές Μη Ευρωπαϊκές Χώρες	
	2015	2016	2015	2016	2015	2016
Επισκέπτες (σε χιλ.)	2.093	1.957	796	822	1.297	1.135
Σκοπός ταξιδιού	78% διακοπές	78% διακοπές	84% διακοπές	85% διακοπές	74% διακοπές	73% διακοπές
Τύπος διακοπών	34% Περιηγητικός τουρισμός	38% Περιηγητικός τουρισμός	34% Περιηγητικός τουρισμός	35% Περιηγητικός τουρισμός & Κρουαζιέρα	34% Περιηγητικός τουρισμός	41% Περιηγητικός τουρισμός
Συνταξιδιώτες	74% τον/την σύντροφο	63% τον/την σύντροφο	62% τον/την σύντροφο	57% τον/την σύντροφο	83% τον/την σύντροφο	68% τον/την σύντροφο
Φύλο επισκεπτών	περισσότερες γυναίκες	περισσότεροι άνδρες	περισσότεροι άνδρες	περισσότεροι άνδρες	περισσότερες γυναίκες	περισσότερες γυναίκες
Ηλικιακή διάρθρωση	33% 25-34 ετών και 28% 35-44 ετών	26% 45-54 ετών και 22% 35-44 & 55-64 ετών	25% 45-54 ετών και 24% 55-64 ετών	27% 45-54 ετών και 23% 55-64 ετών	47% 25-34 ετών και 35% 35-44 ετών	25% 45-54 ετών και 23% 35-44 ετών
Οικογενειακό εισόδημα	57% ανώτερο	67% ανώτερο	67% ανώτερο	67% ανώτερο	51% ανώτερο	66% ανώτερο
Επίπεδο εκπαίδευσης	81% ανώτερο	78% ανώτερο	71% ανώτερο	78% ανώτερο	87% ανώτερο	78% ανώτερο
Τύπος καταλύματος	21% σε πλοίο/σκάφος/ κρουαζιέρα/yacht	26% σε 4* ξενοδοχείο	41% 5* ξενοδοχείο	36% σε 5* ξενοδοχείο	24% σε 3* ξενοδοχείο	35% σε 4* ξενοδοχείο
Πηγή ενημέρωσης	Internet και ταξιδιωτικό πρακτορείο					
Πηγή ενημέρωσης μέσω Internet	Ιστοσελίδα προορισμού και Λοιπά	Ιστοσελίδα προορισμού και καταλύματος	Ιστοσελίδα προορισμού και αξιολόγησης	Ιστοσελίδα προορισμού και καταλύματος	Λοιπά και ιστοσελίδα καταλύματος	ιστοσελίδα καταλύματος και προορισμού
Μέσο κράτησης	Internet και ταξιδιωτικό πρακτορείο					
Κανάλια κράτησης μέσω Internet	προσωπικός υπολογιστής/Notebook/Tablet					
Κράτηση διαμονής μέσω πλατφόρμας διαμοιρασμού	-	-	-	1%	-	-

Πηγή: IPK INTERNATIONAL - Επεξεργασία SETE Intelligence

ΗΠΑ

Οι τουρίστες από τις ΗΠΑ που επισκέφθηκαν την Ελλάδα το 2015 ανήλθαν σε 796 χιλ. (38% των Μη Ευρωπαίων) ενώ το 2016 παρουσίασαν αύξηση της τάξης του +3,3% σε σχεδόν 822 χιλ. (42,0% των Μη Ευρωπαίων). Η πλειοψηφία των τουριστών ήταν άνδρες (52,6% το 2015 και 53,2% το 2016) που επισκέφθηκαν την Ελλάδα με τον/την σύντροφό τους (62,5% το 2015 και 56,5% το 2016) για διακοπές (83,7% το 2015 και 84,7% το 2016) Κρουαζιέρας (34,5% το 2015 και 34,7% το 2016). Οι τουρίστες είχαν ανώτερο εισοδηματικό (67,3% το 2015 και 67,4% το 2016) και μορφωτικό επίπεδο (71,3% το 2015 και 77,7% το 2016) ενώ η ηλικία τους εντοπίζεται κυρίως στις ηλικίες 35-64 ετών (67,1% το 2015 και 70,5% το 2016). Η πλειονότητα των τουριστών κατέλυσε σε ξενοδοχεία όλων των κατηγοριών (57,4% το 2015 και 57,0% το 2016), με επικρατούσα κατηγορία τα 5* (40,5% το 2015 και 36,1% το 2016).

Οι τουρίστες που επισκέφθηκαν την Ελλάδα είχαν προχωρήσει σε προκράτηση (99,7% το 2015 και 100,0% το 2016) των διακοπών τους με τις δημοφιλέστερες πηγές ενημέρωσης και κανάλια κράτησης να ήταν το Internet και το ταξιδιωτικό πρακτορείο. Το μεγαλύτερο ενδιαφέρον για ενημέρωση μέσω Internet εμφάνισαν για το 2015 οι ιστοσελίδες προορισμού (41,6%) και αξιολόγησης (36,0%) και για το 2016 οι ιστοσελίδες προορισμού (55,7%) και καταλύματος (31,9%) ενώ η κράτηση έγινε στην πλειοψηφία των περιπτώσεων μέσω προσωπικού υπολογιστή (64,0% το 2015 και 100,0% το 2016). Τέλος, το ποσοστό των τουριστών που έκανε κράτηση μέσω πλατφόρμας διαμοιρασμού ήταν πολύ μικρό (< 0,5% το 2015 και 1,0% το 2016).

Λοιπές Μη Ευρωπαϊκές Χώρες

Οι τουρίστες από τις Λοιπές Μη Ευρωπαϊκές Χώρες που επισκέφθηκαν την Ελλάδα το 2015 ανήλθαν σε 1,3 εκ. (62,0% των Μη Ευρωπαίων) ενώ το 2016 παρουσίασαν μείωση της τάξης του -12,5% σε σχεδόν 1,1 εκ. (58,0% των Μη Ευρωπαίων). Η πλειοψηφία των τουριστών ήταν γυναίκες (69,6% το 2015 και 51,7% το 2016) που επισκέφθηκαν την Ελλάδα με τον/την σύντροφό τους (82,8% το 2015 και 68,4% το 2016) για διακοπές (74,0% το 2015 και 73,0% το 2016) Περιηγητικού τουρισμού (34,1% το 2015 και 41,1% το 2016). Οι τουρίστες είχαν ανώτερο εισοδηματικό (51,3% το 2015 και 65,8% το 2016) και μορφωτικό επίπεδο (86,9% το 2015 και 77,6% το 2016) ενώ η ηλικία τους εντοπίζεται κυρίως στις ηλικίες 25-44 ετών για το 2015 (81,5%) και 35-64 ετών για το 2016 (67,7%). Η πλειονότητα των τουριστών κατέλυσε σε ξενοδοχεία όλων των κατηγοριών (48,5% το 2015 και 72,0% το 2016) με επικρατούσα κατηγορία για το 2015 τα 3* (23,5%) και για το 2016 τα 4* (34,6%).

Οι τουρίστες που επισκέφθηκαν την Ελλάδα είχαν προχωρήσει σε προκράτηση (95,2% το 2015 και 96,7% το 2016) των διακοπών τους με τις δημοφιλέστερες πηγές ενημέρωσης και κανάλια κράτησης να ήταν το Internet και το ταξιδιωτικό πρακτορείο. Το μεγαλύτερο ενδιαφέρον για ενημέρωση μέσω Internet εμφάνισαν για το 2015 τα Λοιπά (62,9%) και οι ιστοσελίδες καταλύματος (42,8%) και για το 2016 οι ιστοσελίδες καταλύματος (47,4%) και προορισμού (44,8%) ενώ η κράτηση έγινε στην πλειοψηφία των περιπτώσεων μέσω προσωπικού υπολογιστή (91,8% το 2015 και 98,4% το 2016). Τέλος, το ποσοστό των τουριστών που έκανε κράτηση μέσω πλατφόρμας διαμοιρασμού δεν είναι διαθέσιμο.

Σύγκριση ΗΠΑ – Λοιπές Μη Ευρωπαϊκές

Οι τουρίστες από τις ΗΠΑ και τις Λοιπές Μη Ευρωπαϊκές Χώρες που επισκέφθηκαν την Ελλάδα εμφάνισαν διαφοροποιήσεις στα επιμέρους ποιοτικά χαρακτηριστικά τους αλλά και μεταξύ των ετών:

- Η πλειοψηφία των τουριστών από τις ΗΠΑ και για τα δύο έτη ήταν άνδρες (52,6% και 53,2% αντίστοιχα), ενώ για τις Λοιπές Μη Ευρωπαϊκές Χώρες γυναίκες (69,6% και 51,7% αντίστοιχα).
- Οι τουρίστες από τις Λοιπές Μη Ευρωπαϊκές Χώρες που επισκέφθηκαν την Ελλάδα το 2015 ήταν νεότερης ηλικίας σε σύγκριση με τους τουρίστες από τις ΗΠΑ (15-34 ετών, 55,0% έναντι 22,7%), ενώ το 2016 δεν παρατηρούνται σημαντικές διαφοροποιήσεις.
- Το επίπεδο εκπαίδευσης για το 2015 των τουριστών από τις Λοιπές Μη Ευρωπαϊκές Χώρες ήταν υψηλότερο σε σύγκριση με τους τουρίστες από τις ΗΠΑ (86,9% έναντι 71,3%), ενώ το 2016 δεν παρατηρούνται μεγάλες αποκλίσεις. Αναφορικά με το οικογενειακό εισόδημα το 2015, οι τουρίστες από τις ΗΠΑ εμφάνισαν υψηλότερο ποσοστό στην Ανώτερη εισοδηματική τάξη σε σύγκριση με τους Λοιπούς Μη Ευρωπαίους (67,3% έναντι 51,3%), ενώ για το 2016 δεν παρατηρούνται σημαντικές διαφοροποιήσεις.
- Οι τουρίστες από τις ΗΠΑ επέλεξαν την Ελλάδα για τις διακοπές τους σε υψηλότερο βαθμό σε σύγκριση με τους Λοιπούς Μη Ευρωπαίους (83,7%/84,7% έναντι 74,0%/73,0%).
- Οι τουρίστες από τις ΗΠΑ και για τα δύο έτη, προτίμησαν για τις διακοπές τους στην Ελλάδα την Κρουαζιέρα (34,5% και 34,7% αντίστοιχα) και τον Περιηγητικό τουρισμό (33,6% και 34,5% αντίστοιχα), ενώ οι τουρίστες από τις Λοιπές Μη Ευρωπαϊκές Χώρες τον Περιηγητικό τουρισμό (34,1% και 41,1% αντίστοιχα) και για το 2015 το City Break(27,2%) ενώ για το 2016 τις διακοπές Ήλιος & Θάλασσα (25,4%).

- Αξιοσημείωτη, ήταν η μεγάλη σημασία που είχε η Κρουαζιέρα και για τα δύο έτη για τους τουρίστες από τις ΗΠΑ που επισκέφθηκαν την Ελλάδα (34,5% και 34,7% αντίστοιχα έναντι 0,8% και 2,3% για τους Λοιπούς Μη Ευρωπαίους).
- Οι τουρίστες από τις ΗΠΑ για το 2015 φαίνεται ότι προτίμησαν σε υψηλότερο βαθμό τα ξενοδοχεία όλων των κατηγοριών για την διαμονή τους σε σύγκριση με τους Λοιπούς Μη Ευρωπαίους (57,4% έναντι 48,5%) ενώ για το 2016 η εικόνα αυτή αντιστρέφεται (Λοιποί Μη Ευρωπαίοι 72,0%, ΗΠΑ 57,0%). Στις επιμέρους κατηγορίες, οι τουρίστες από τις ΗΠΑ προτίμησαν και για τα δύο έτη την διαμονή τους σε πλοίο/σκάφος/κρουαζιέρα/yacht (39,0% και 34,9% αντίστοιχα) και τα 5* ξενοδοχεία (40,5% και 36,1% αντίστοιχα), ενώ οι Λοιποί Μη Ευρωπαίοι τα 4* (21,6% και 34,6% αντίστοιχα) και τα 3* ξενοδοχεία (23,5% και 22,6% αντίστοιχα).
- Οι Λοιποί Μη Ευρωπαίοι και για τα δύο έτη επέλεξαν σε υψηλότερο βαθμό το ταξίδι στην Ελλάδα με τον/την σύντροφό τους (82,8%/68,4% έναντι 62,5%/56,5%).
- Οι Λοιποί Μη Ευρωπαίοι και για τα δύο έτη επέλεξαν σε υψηλότερο βαθμό το κατάλυμα τους μέσω πλατφόρμων διαμοιρασμού (39,5%/6,4% έναντι 1,1%/2,7%).
- Αναφορικά με το Μέσο ενημέρωσης, μεγάλη ήταν η σημασία και για τα δύο έτη του Internet για τους τουρίστες από τις ΗΠΑ (86,6%/91,9% έναντι 76,7%/87,4%) και του ταξιδιωτικού πρακτορείου από τους Λοιπούς Μη Ευρωπαίους (55,3%/52,4% έναντι 46,4%/44,3%). Στα κανάλια κράτησης δεν παρατηρούνται σημαντικές αποκλίσεις μεταξύ των τουριστών από τις ΗΠΑ και των Λοιπών Μη Ευρωπαίων.

Τέλος, θα πρέπει να αναφέρουμε ότι οι Λοιποί Μη Ευρωπαίοι για το 2015 έλαβαν ενημέρωση από περισσότερες πηγές για την επιλογή του προορισμού τους σε σύγκριση με τους τουρίστες από τις ΗΠΑ.

INSETE

Η παρούσα μελέτη υλοποιήθηκε από το INSETE στο πλαίσιο της Πράξης: «Ενίσχυση της θεσμικής και επιχειρησιακής ικανότητας του ΣΕΤΕ» με κωδικό MIS 5000993, η οποία εντάσσεται στο **Επιχειρησιακό Πρόγραμμα “Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού Εκπαίδευση & Δια Βίου Μάθηση ΕΣΠΑ 2014-2020”** και συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ).

**Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού,
Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση**
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

